

631.615
P-83

РУДНЯ-РАДОВЕЛЬСЬКА БОЛОТНА ДОСВІДНО-МЕЛІОРАТИВНА СТАНЦІЯ

1. Опис рослинности Рудня-Радовельської-Болотної Досвідної Станції. Дм. Зеров.
2. Короткий попередній відчит про гідрогеологічне обслідування території Рудня-Радовельської Болотної Станції. Г. Буренін.

87/1/572

11
0

ВИДАННЯ
РУДНЯ-РАДОВЕЛЬСЬКОЇ БОЛОТНОЇ ДОСВІДНОЇ СТАНЦІЇ
1928

2

844/1 sp.

631.62
P83

ВИПУСК V.

У. С. Р. Р. — Н. К. З. С.

у ~~2631.615~~
~~P-83~~

РУДНЯ-РАДОВЕЛЬСЬКА БОЛОТНА ДОСВІДНО-МЕЛІОРАТИВНА СТАНЦІЯ.

648/44

1. Опис рослинності Рудня-Радовельської Болотної Досвідної Станції Д.м. Зеров.
2. Короткий попередній відчит про гідрогеологічне обслідування території Рудня-Радовельської Болотної Станції Г. Буренін.

БІБЛІОТЕКА
№ 81/1/57
1/1/68
1/1/68
1/1/68

Бібліотека НУВГП

741749

631.62 P83

Рудня-Радовельська болотна

Видання Рудня-Радовельської Болотної Досвідної Станції
1928 рік.

И

НУВГП
НАУКОВА
БІБЛІОТЕКА

Бібліографічний опис та шифри
для бібліотечних каталогів на цю
книгу вміщено в Літописі Україн-
ського Друку та Нартновому репер-
туарі Української Мннжкової Палати.

2101238
88-9

Київський Окрліт № 694.
Держтрест „Київ-Друк“,
1-ша фото-літо-друкарня.
Замовлення № 2973—600.

П Е Р Е Д М О В А.

Дві праці, що їх запропоновано до уваги читачів: 1) Опис рослинності Рудня-Радовельської Болотної Досвідної Станції Д. К. Зерова і 2) гідрологічне обслідування території Рудня-Радовельської Болотної Досвідної Станції Г. С. Буреніна, з'являються наслідком досліджень 1924 та 1925 років, які охопили всю територію Досвідної Станції та прилеглих до неї околиць.

Геоботанічні дослідження, що їх було проведено раніш ще в 1918 році, за часом був. Волинського Губерніяльного Земства та за його ініціативою в Овруцькому та Ковельському повітах, під керівництвом проф. О. Ф. Флєрова та за участю проф. В. С. Доктуровського, між иншим охопили і район сучасної території Рудня-Радовельської Досвідної Станції. Оскільки ці дослідження мали тільки рекогносційний характер, то в роботі Досвідної Станції їх можна використати лише орієнтовно.

Основою метою геоботанічного дослідження 1924 та почасті 1925 року з'явилось зареєстрування рослинного покриву перед початком проведення ріжного роду меліоративних робіт на цілих вчастках з тим, щоб на далі вести всебічне вивчення його поступових змін під впливом тих чи инших меліоративних та культуртехнічних заходів, себ-то вивчення динаміки природньої рослинності.

Геоботанічне дослідження в досвідній роботі, що до вивчення болотно-лукових площ, має величезне значіння: як в рільництві, звичайно, неможна розпочати експериментальне вивчення тих чи инших питань без проведення попереднього порівняльного посіву, так і в болото досвідній роботі за основу всього треба прийняти встановлення окремих суспільств, з яких складається рослинний

покрів даної території, з нанесенням їх на карту; тільки після цього можна виділити з цього масиву потрібні одноманітні вчастки для переведення надалі ріжних дослідів.

Отже, геоботанічне обслідування є той фундамент, на якому треба поступово будувати науково-експериментальне вивчення болот, при підході до їх використання.

М. Тюленев.

14/VI—1928 р.
м. Київ.

Д. м. Зеров.

Опис рослинності Рудня-Радовельської Болотної Досвідної Станції.

Територія Рудня-Радовельської болотної досвідної Станції лежить в так званій задровій зоні акад. П. А. Тутківського¹⁾, що займає простір між двома виступами колишнього льодовика, які лежали на захід і схід від неї. Ця зона характеризується піскуватими ґрунтами, одноманітним рельєфом та близькістю ґрунтової води. Відсутність стоку при високому стоянню ґрунтової води, навіть при порівнюючи невеликій кількості опадів (550—600 мм на рік)²⁾, дала можливість виникнути тут численним болотам, що утворюють часто колосальні болотяні масиви. Взагалі кажучи пануючим фітосоціалним типом тут є, в протилежність до інших районів України, болото—часто лісове, що займає значні простори і винищує через заболочування лісові асоціації. Незаболочені лісові асоціації тут можна знайти тільки по невисоких підвищеннях та післяльодовикових барханах, де їх знаходить і винищує рука людини, що тільки тут має можливість збудувати свої оселі та посіяти хліб. За браком суходолів, місцеве нечисленне населення давно звернуло увагу на болота, які воно використовує, як сіножаті, що дають кепське осокове сіно. Добробут місцевого населення залежить в значній мірі від раціонального використання природних умов, а ми бачимо, що природні умови використовуються тут до цього часу надзвичайно примітивно. Підняти економічний, а разом з ним культурний рівень населення, знищити, або принаймні надовго відсунути питання про перенаселення можна, звернувши серйозну увагу на раціональне використання болот. Принаймні головні болотні масиви району потрібно осушити і поставити питання про дальшу їх меліорацію.

I.

Територія Станції не є окремим болотяним масивом,— вона є частиною великої болотяної системи, що йде від с. Мяколовичів до с. Замисловичької Рудні і має довжину 35—40 верстов при загальній площі, за Доктуровським, 54—55 квадр. верстов. Належить ця система до водозбору р. Уборти, допливу р. Припяти. Квартали: 89, 90, 100 та 101, що належать до території Станції³⁾, займають болото Виправці,

¹⁾ П. А. Тутковський. Природня районізація України. Окр. відб. в І т. збірника „Матеріяли до районізації України“, Київ, 1922, ст. 21—28.

²⁾ Українська Метеорологічна Служба. Кліматичний атлас України, Київ, 1927.

³⁾ З 1926 р. територію Станції збільшено на 205 дес. (кварт. 88 та 99).

почасті бол. Хвощики, частину уроч. Олешня та ряд суходолів, вкритих листяними перелісками, що тягнуться між болотом Олешня та болотом Виправці (трюх—та двохверстова карти Генерального Штабу). Болота ці осушено магістральним каналом Жилинського, що, перерізуючи по діагоналі територію Станції, потім вливається в р. Велику Боброву Баську, річище якої до влиття її в р. Уборть виправлено теж. Крім того, територію Станції перерізують канали VI, VII, IX, X та підходять до неї V та VIII; всі ці канали вливаються в магістральний канал. До того ще значну частину болот Станції перерізують осушні системи р. 1924, р. 1923 та стара осушна система р. 1913—14. Коли-ж до цього додати, що значна частина території Станції випалювалася, використовувалася під різні культури і т. д., то цілком буде ясно, що про „природню рослинність“ та „природні асоціації“, принаймні на більшій частині болот Станції, говорити не можна. Більшменш природня рослинність залишилась в місцях, що лежать досить далеко від магістрального каналу та осушних систем рр. 1913—24. В інших місцях бачимо дуже змінену рослинність, що підлягала не тільки впливові осушки та випасу, але ще не раз випалювалася та корчувалася. В дальшому можна буде, крім невеликих досвідних площинок, закладених на болоті, для з'ясування впливу умов на зміну рослинності, поставити аналогічні спостереження в ширшому масштабі на всій території Станції, зараз-же я повинен обмежитись тільки фіксуванням того стану, в якому я знайшов рослинність підчас дослідів в серпні р. 1924-го та червні р. 1925-го.

II.

Що-до методи моєї праці, то спочатку було зроблено ряд орієнтовних екскурсій, як по території Станції, так і в її околицях, для вивчення загальних ботаніко-географічних умов району, потім було зроблено ряд систематичних екскурсій по території Станції, в наслідок чого було намічено місця для детального опису рослинності. Для цього опису брався ряд квадратних площинок, розміром в 4 m^2 і в межах кожного квадрату занотовувалася вся рослинність, з зазначенням покриття (Bedeckung) кожного виду в п'ятибальній системі, за E. Du-Rietz'ем ¹⁾. Всі дані описів квадратів потім зводилися в зводних таблицях і використовувалися при описові рослинності.

Що-до розміру площинок, то на 4 m^2 я зупинився тому, що при дальшому збільшенню їх розмірів, характер опису майже не мінявся, мало відрізняючись від того, що ми мали вже при розмірі квадратів в 1 m^2 .

Потім для з'ясування історії болота, було намічено лінію, що проходила поперек болота приблизно по середині території Станції (ці-

¹⁾ 5—50,00—100,00% поверхні ($\frac{1}{2}$ —1)
 4—25,00—50,00% „ ($\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{2}$)
 3—12,50—25,00% „ ($\frac{1}{8}$ — $\frac{1}{4}$)
 2—6,25—12,50% „ ($\frac{1}{16}$ — $\frac{1}{8}$)
 1—0—6,25% „ (0 — $\frac{1}{16}$).

E. Du-Rietz. Zur methodologischen Grundlage der modernen Pflanzensoziologie, Upsala, 1921, ст. 225.

кети 698—734), по якій співробітник Станції Д. О. Сергеев взяв проби торфу буром Гілера через кожні 100 саж. через $\frac{1}{2}$ метр'а в глибину. В силу технічних причин, на превеликий жаль, бурування не було доведене за межами Станції до мінерального берега й було взято тільки зразки по тій самій лінії ще через 472 кроки, вже на скарбовому болоті. Крім цієї лінії, контрольні зразки було взято ще в інших місцях території Станції, результати аналізу яких цілком погоджувались з результатами, що дала аналіза зразків, взятих по основній лінії.

Як я вже зазначив, на більшій частині болот Станції рослинність в значній мірі підлягала впливові людини, і тому за природню її ні в якому разі, вважати не можна. Найменше порушену рослинність бачимо в найдальших від магістрального каналу частинах території Станції: в західній (власне західньо-південній) та в північно-східній частинах території Станції. В західній її частині та в північно-східньому її куткові ми бачимо досить характерний для цього району Полісся березовий ліс на досить глибоких торфах.

В північно-східній частині території (бол. Олешня), що відокремлене від основного масиву болот суходолами, вкритими листяними перелісками, лежить досить цікаве і мало порушене людиною осоково-травне болото з *Eriophorum angustifolium*. Аналогічні невеликі ділянки можна бачити і на основному масиві болот Станції.

Більша ж частина території Станції, що лежить широкою смугою вздовж магістрального каналу Жилинського в значній своїй частині висušена осушними системами, проведеними в різні роки, енергійно експлуатується, не раз випалювалася і тому має дуже змінену рослинність. Це чагарникове осоково-травне болото, де людина уперто нищить чагарники, що намагаються вкрити все болото.

Це головні рослинні комплекси, що їх можна бачити на території Станції, коли не рахувати суходолів, вкритих листяними перелісками, та невеликих зарослів очерету та заболочених лозняків, розкиданих де-не-де коло суходолів.

Зараз я перейду до детального опису рослинності території Станції.

Березовий ліс на болоті в західній частині території Станції на межі кв. кв. 88—99 та 89—100.

В південній частині березняка бачимо типсуву й характерну асоціацію з перевагою *Calamagrostis lanceolata*—асоціацію *Betula verrucosa*—*Calamagrostis lanceolata*. Це—лісове болото на досить глибоких торфах (2— $2\frac{1}{2}$ метри), досить вогке. Деревна рослинність майже виключно складається з берези—*Betula verrucosa* височиною 5—7 саж., до якої зрідка домішано сосну такої-ж височини. Береза розвивається досить добре, не вважаючи на значну вогкість болота,—в червні р. 1925, коли панувала посуха після сухих зими та весни, вода стояла на глибині $\frac{1}{4}$ арш., а в серпні р. 1924 вода виступала під ногами.

Верхній зіллястий позем, височиною до 1 м. і більше, складає майже суцільна зарість *Calamagrostis lanceolata* (покриття—5). Нижній зіллястий позем складають переважно *Menyanthes trifoliata*, *Comarum palustre*, *Caltha palustris*, *Aspidium cristatum*, *A. thelypteris*, *Carex canescens*. Трапляються серед нижнього зіллястого позему ще й інші рослини—*Cirsium palustre*, *Equisetum Heleocharis*, *Aspidium spinulosum*, *Scutellaria galericulata*, *Galium uliginosum*, але особливої ролі вони тут не відіграють. В деяких місцях *Calamagrostis* негустий, і тоді помітніше рослини 2-го зіллястого позему, що краще тоді розвивається, а саме—*Menyanthes*, *Carex canescens* (дернини) з *Equisetum Heleocharis*, *Aspidium thelypteris* (варіанти головної асоціації).

Щодо мохового пригрунтового позему (Bodenschicht), то мохове вкриття нерівномірне. Часом воно густе, майже суцільне, часом досить рідке і вкриває тільки 6,25—12,50% площі. Складається воно головним чином з *Sphagnum cymbifolium*, *S. subsecundum*, *S. amblyphyllum*, *S. squarrosum*, *Acrocladium cuspidatum*, *Calliergon cordifolium*, *Aulacomnium palustre*, *Climacium dendroides* та інші, і розвиток його залежить в значній мірі від розвитку верхнього позему з *Calamagrostis lanceolata*: де цей позем дуже густий, там мохів мало; де-ж він не дуже густий, там мохи, переважно *Sphagnum cymbifolium*, дають суцільний килим.

Коли посуватись вздовж межі території Станції з півдня на північ, то там, де межують квартали 99 та 100 з 88 та 89, в цій асоціації маємо деякі зміни: торфових мохів тут більше, а *Calamagrostis lanceolata* не досягає вже такого пишного розвитку. Торфові мохи утворюють тут широкі килими, 1—декілька саженив в поперечнику, часом досить високі, вкриті *Oxycoccus palustris* (густо) *Andromeda polifolia*, *Eriophorum vaginatum* та *Carex chordorrhiza*,—останні дві рослини не так часто. Ще далі на північ березняк трохи сухіший,—ближче магістральний канал,—і тут, крім дернин сфагнів з супутниками, бачимо ще дернини сфагново-політрихові, або майже чисто політрихові. Тут ми бачимо *Polytrichum commune*, *P. gracile*, *P. strictum*, *Climacium dendroides*, *Aulacomnium palustre*. На дернинах цих мохів також бачимо *Andromeda*, *Oxycoccus*, *Eriophorum angustifolium*, *E. v. ginatum*. *Polytrichum*'и спочатку оселяються на пенях, корінню, і т. д., разом з *Pohlia* sp., а звідти переходять на купини сфагнів, і, коли умови тому сприяють, знищують їх майже остаточно. Часто, розкопавши таку дернину, можна знайти під згаданими представниками *Bryales* рештки сфагнів.

Виникає питання: що тут є первісним і що повинно взяти верх в природніх умовах?

В умовах достатньої, але не дуже великої вогкості мохи тут можуть досить гарно розвиватися, а де вони буйно розрослися, де вони утворюють суцільні килими, *Calamagrostis* вже не може утворити суцільного вкриття. Але випали, що широко вживаються, перешкоджають розвитку мохового вкриття і, можливо, чиста асоціація *Betula verrucosa*—*Calamagrostis lanceolata*,

принаймні пишний її розвиток, є наслідком діяльності людини. Випад, як це можна бачити в чагарниковій частині болота Станції, сприяє розвиткові зіллястої рослинності, зокрема трав (*Gramineae*), в зв'язку з знищенням сухих остатків зіллястих рослин, мохів і де-яким угноінням—попелом спалених рослин. Варіант же політриховий (або сфагново-політриховий), безумовно, зв'язаний з сухішими місцями і залежить часто від осушки, утворюючись в частинах болота, що ближче лежать до Замисловицького каналу. Але, безумовно, цей варіант може з'являтися і без осушки, як нормальна стадія розвитку болота в наших кліматичних умовах: при паростанню торфу і зниженню рівня ґрунтової води, на сфагнах починають з'являтися *Polytrichum*'я і врешті домінують серед мохового вкриття. При занадтій же вогкості, коли вода стоїть калюжами, як це часом можна бачити за межами території станції, мохова рослинність, а також *Calamagrostis* почувають себе гірше, а натомісць розвиваються гідрофіли—*Caltha palustris*, *Menyanthes trifoliata*, *Comarum palustre* і інші.

Цікавий варіант березового ліса на болоті бачимо в північно-східній частині території Станції, що лежить в урочищі Олешня. В типових випадках його можна віднести до асоціації *Betula verrucosa*—*Oxycoccus palustris*—*Carex chordorrhiza*. Тут приґрунтовий позем (Bodenschicht) утворюють мохи (до 100% площі), переважно різні сфагни, потім, далеко не так часто, *Polytrichum strictum* (купини), *P. gracile*, *Aulacomnium palustre*, часом навіть *Pleurozium Schreberi* та *Dicranum undulatum*. Серед зіллястої рослинності постійно трапляються (константи): *Oxycoccus palustris* (покриття 4—5), що часом глушить іншу рослинність, *Carex chordorrhiza* (то дуже густо—5—4, то рідко—1—2, але скрізь), *Carex lasiocarpa* (покр. 1—2). *Equisetum Heleocharis* (покр. 1—2). Не так постійно, але досить постійно (akzessorische Arten) бачимо тут—*Eriophorum angustifolium*, *Comarum palustre*, *Andromeda polifolia*, що часом трапляється в досить великому числі (покриття до 4—4+), молоді рослини *Betula pubescens*, *Menyanthes trifoliata*, *Agrostis vulgaris*, *Carex stricta*. Випадково трапляються, не відограючи ролі в утворенні асоціації, ще *Salix cinerea*, *S. Lapponum*, молоді сосни (до 1,3 metr.) *Deschampsia caespitosa*, *Eriophorum vaginatum*, *Calamagrostis lanceolata*, *Carex elongata*, *Aspidium spinulosum*, *A. thelypteris* і інші рослини.

На болоті часто можна бачити досить високі купини *Polytrichum commune*, то майже голі, то зовсім вкриті журавиною (*Oxycoccus palustris*) та андромедою з журавиною. Часом трапляються ще купини *Polytrichum strictum*; на них бачимо теж журавину, сосни, березки, *Salix rosmarinifolia*, *Aspidium cristatum*, зрідка часом *Ledum palustre*, *Salix myrtilloides*. Вода на цьому болоті р. 1925 стояла на глибині меншій, як $\frac{1}{4}$ арш., не дивлячись на сухе літо. Ця асоціація тут, певно, є найбільш природньою, і, можливо, є кінцевим етапом розвитку березняку на болоті.

Крім цієї асоціації (асоц. *Betula verrucosa*—*Oxycoccus palustris*—*Carex chordorrhiza*), тут ще можна бачити густі

кущі берези (*Betula humilis*, *B. pubescens*, *B. verrucosa*) з заростями *Calamagrostis lanceolata*, який все-таки такого розвитку, як в західній частині болота, тут не досягає.

Болото чагарникове між осушками р. 1924 та березовим лісом.

Болото це не уявляє вже чистого природного суспільства, — покос, вплив осушки, корчування чагарників, випалювання — все це значно змінило первісний вигляд цієї частини території Станції. Зараз болото це нерівномірно вкрите кущами, від 20 см. до 1-го, а то й 2-х метрів заввишки, *Betula pubescens* (найбільш константна, $K = 90 - 100\%$), *B. verrucosa* ($K = 70\%$); крім них ще досить часто *Betula humilis*, *Salix cinerea*, не так часто *Salix rosmarinifolia*, *S. Lapponum*, *S. pentandra*, *S. myrtilloides*, *Populus tremula*. Ці кущі розкидано нерівномірно, але часто вкривають вони до 50% площі, а часом і більше, і в таких випадках болото не коситься. Часом же кущі дають суцільні зарослі. Чагарникова рослинність має тут тенденцію поширюватись, і для сінокосу час від часу треба таке болото розкорчовувати. Без втручання людини воно скоро вкрилося б березовим лісом.

Серед зіллястої рослинності панують тут осоки, а серед них в першу чергу *Carex canescens* ($K = 90 - 100\%$) та *C. lasiocarpa* ($K = 70 - 100\%$); остання дуже рідко з овочами. Інші осоки — *C. stricta*, *C. leporina*, *C. Goodenovii* трапляються не так часто. З інших зіллястих рослин найбільш константні — *Galium uliginosum* (K до 100%), *Epilobium palustre* (K до 90%), від насіння якого наприкінці літа все болото вкрите немов білим пухом, та *Rumex Acetosa* (K до 75%). Трави (*Gramineae*) поширені мало, з них бачимо найчастіше *Deschampsia caespitosa*, *Poa palustris*. Крім того, трапляються ще тут *Luzula campestris*, *Equisetum Heleocharis*, *Comarum palustre*, *Aspidium cristatum*, *Calltha palustris*, *Potentilla tormentilla*, *Ranunculus acer*, *Eriophorum vaginatum*, *Lychnis flos cuculi*, *Senecio paludosus*, *Calamagrostis lanceolata*, ростки сосни. На ділянках, що попередніми роками чомусь не косилися, сила сухих остатків, що перешкоджають розвитку рослинності. Серед мохів, що звичайно вкривають ґрунт суцільно, переважає *Polytrichum gracile*, що розвивається досить добре, дає спорогони; за сприятливих умов *Polytrichum* розвивається остільки, що перешкоджає розвитку не тільки інших мохів, але й зіллястої рослинності. Крім *Polytrichum gracile*, часто трапляється тут *Marchantia polymorpha*, що досягає часом значного розвитку, *Aulacomnium palustre*, *Ceratodon purpureus* і інші мохи.

Часом, особливо в західній частині болота, можна бачити густі зарослі *Andromeda polifolia*, купини сфагнів та зрідка *Drosera rotundifolia*.

На випалених місцях цього чагарникового болота рослинність краща, гадаю, через знищення торішніх остатків рослин і угноїння попілом спалених рослинних остатків. Загальний склад рослинності той самий, але вигляд зіллястої рослинності значно кращий, та переважають над осоками трави, серед яких головним чином помічаємо *Poa pratensis*.

Осушка 1924-го року.

Розкорчовано, але не випалено. Рослинність ще мало відрізняється від рослинності неосушеного чагарникового болота. Намічається тут тільки пригноблення мохового вкриття, та більшу родю починають відогравати трави (*Gramineae*). З кущів, що після торішнього корчуння вже досіли до 50—60 см. височини, бачимо тут *Betula humilis*, *B. verrucosa*, *B. pubescens*, *Salix cinerea*, *S. rosmarinifolia*, *S. pentandra*. Мохове вкриття, як я вже казав, пригноблене, в більшості не суцільне, складається, переважно, з *Polytrichum gracile*, до якого домішується *Aulacomnium palustre*, *Climacium dendroides*, сухі сфагни і інші. Що-до зіллястої рослинності, то тут бачимо тільки більший розвиток трав, особливо *Poa palustris*, що стають тут повноправними членами, поруч з *Carex canescens* та *C. lasiocarpa*.

Осушка 1923-го року.

Рослинність в червні р. 1925-го, коли її було описано, мала пригноблений вигляд в звязку з сухою весною (вода в канавах стояла на глибині 85 см.).

Мохове вкриття пригноблене, вкриває 12,5—25% площі, складається, переважно, з *Ceratodon purpureus* та *Bryum sp.*; до них домішується ще *Polytrichum gracile*, *Marchantia polymorpha* (часто зовсім суха) та, зрідка, обрієники — *Cladonia pyxidata* та *Peltigera canina*.

Зілляста рослинність, не дивлячись на посуху, досить густа (75—100% площі), але не висока (20—30 см, рідко 40—50 см.). Складається вона переважно, з трав (*Gramineae*), що дають тут тло (більше 50% площі); зокрема бачимо тут *Poa pratensis* ($K=75-100\%$) та *Festuca rubra* ($K=80$). З інших трав бачимо тут ще не так постійно *Poa palustris* та *Deschampsia caespitosa*. Осоки важливої ролі тут не відограють, хоча де-які, як *Carex lasiocarpa* (стерильна), трапляються досить постійно ($K=80$), хоча і не в значному числі; з інших осок бачимо тут ще *Carex canescens*, *C. stricta* (стерильна), *C. leporina*. З інших зіллястих рослин найчастіше трапляються *Epilobium palustre*, *Equisetum Heleocharis*, *Rumex Acetosa*, *Comarum palustre*. Решта рослин випадкові, а саме: *Luzula campestris*, *Eriophorum angustifolium*, *Stellaria glauca*, *Lychnis flos cuculi*, *Ranunculus acer*, *Potentilla tormentilla*, *Viola palustris*, *Gentiana Pneumonanthe*, *Galium uliginosum*, *Campanula patula* і інші.

Що-до кущів, то вони вирубані, але вже з'являється молода поросль *Salix cinerea*, *S. pentandra*, *Betula pubescens*.

Коли порівняти осушки р. 1923 з осушками р. 1924-го та невисушеним болотом, то бачимо, що на перших починають цілком переважати трави та гинути мохове вкриття.

Старі осушки — р.р. 1913—1914.

Ці ділянки р. 1925, не дивлячись на посуху, мали досить гарний вигляд: травостою досягав часом до 50, а то й 60 см. і був здебіль-

шого суцільний (до 100% площі). Це стоїть в зв'язку з більшою вогкістю, що зв'язана з заростанням та обвалюванням старих осушених ровів.

Характерною рисою цих ділянок є незначний розвиток мохового вкриття, що складається з пригнобленого *Polytrichum gracile* (здебільшого без коробочок) та часто сухої *Marchantia polymorpha*.

Зілляста рослинність по видовому інвентарю мало відрізняється від неосушених ділянок, — тут часто трапляються тільки лучні рослини та бур'яни, напр. *Ranunculus repens*, *R. acer*, *Potentilla anserina*, *Campanula patula*, *Urtica dioica*, — але вона різко відрізняється по тій ролі, яку відіграють тут окремі види. Зілляста рослинність тут часто змінюється і не має сталого якогось складу, але все-таки можна помітити ділянки з перевагою трав, особливо *Deschampsia caespitosa* та *Poa palustris*, до яких домішуються ще *Poa trivialis*, *P. pratensis*, *Festuca rubra* та *Agrostis alba*. В деяких місцях трави вкривають до 100% площі. Поруч з місцями, де переважають трави, можна бачити місця з перевагою осок, а саме *Carex canescens*, що дає тут дернини, постійно з овочам: інші осоки (*C. leporina*, *C. lasiocarpa*, *C. Goodenovii*, *C. pallescens*) відіграють незначну роль. В тих ділянках, де переважають осоки, трави все ж таки дають значну домішку (до 12—25%). Ще слід згадати *Epilobium palustre*, що трапляється дуже часто, *Rumex Acetosa*, *Galium uliginosum*, *Equisetum Heliocharis*, якого бачимо тут спорадично. Інші рослини (*Luzula campestris*, *Juncus effusus*, *Mentha arvensis*, *Lycopus europaeus*, *Cerastium triviale*, *Galium palustre* і инш.), особливої ролі не відіграють.

Чагарникова рослинність зовсім не розвинута, — очевидно, тільки через систематичний укос цих ділянок, що дають краще сіно, — тому, що над ровами бачимо ряди чагарів, в той час, як на ділянках між ними знаходимо тільки ростки *Betula pubescens*, *Salix cinerea* і инш.

Таким чином, старі осушки р.р. 1913 - 14 можна охарактеризувати так: мохова рослинність розвинута незначно, зілляста має гарний вигляд, в ній переважають трави, часом же осоки разом з травами. З трав найчастіше бачимо *Deschampsia caespitosa* та *Poa palustris*, з осок — *Carex canescens*. Досить значний розвиток осок, можливо, можна зв'язати з недавнім збільшенням вогкості, що походить від заростання ровів.

Цікаві рослинні відносини бачимо в північно-східньому кутку території Станції, що прилягає до бічної VIII канами і відокремлений від основного болотного масиву суходолом з березовими перелісками, на якому стоїть старий будинок Станції. Цей участок є частиною системи болот уроч. Олешня, що з'єднується з основним болотним масивом між горою Кцинь та с. Рудня-Радовельська.

Тут, на болоті, певно, мало зміненому людиною, ми бачимо асоціацію *Agrostis canina* — *Carex canescens* — *Eriophorum angustifolium*, то з перевагою (на сухіших місцях, переважно

на S від VIII канави) *Agrostis canina* (покриття 50—100%), то (на вогкіших місцях, переважно на N від VIII канави) *Eriophorum angustifolium* (покриття також 50—100%). *Carex canescens* в обох варіантах трапляється приблизно в однаковому числі (покр. 25%). Року 1925-го, коли була надзвичайно суха весна, *Eriophorum* пригноблений і майже без оwoчів; в інші ж, більш вогкі роки він, очевидно, відіграє значнішу роль і відсовує на задній план *Agrostis canina*. Характерно те, що на сухіших місцях, де переважає *Agrostis*, він — *Agrostis* досягає 50—60 см., а на вогкіших місцях з перевагою *Eriophorum* він мав пригнобленіший вигляд (25—30 см.). *Carex canescens* має майже однаковий вигляд в обох варіантах.

Що до мохової рослинності, то в сухіших місцях вона рідка (звичайно покриває до 6,25—12,50%) і складається із сфагнів, зрідка гіпнових мохів та *Marchantia polymorpha*; на вогкіших же місцях (з перевагою *Eriophorum*) мохове вкриття стає суцільним і складається, переважно, зі сфагнів з домішкою інших мохів (*Aulacomnium palustre*, *Polytrichum gracile*).

Що ж до зіллястої рослинності, то крім згаданих вище трьох рослин (*Agrostis canina*, *Carex canescens* та *Eriophorum angustifolium*, що дають верхній зіллястий позем, до них домішуються в невеликій кількості ще *Equisetum Helocharis*, *Deschampsia caespitosa*, *Poa pratensis* та *Festuca rubra*. Нижній зіллястий позем мало розвинутий і складається, головним чином, з *Mentha arvensis*, *Caltha palustris* (ростки), *Comarum palustre*, *Ranunculus Flammula*, *Lysimachia thyrsoflora*, *Galium palustre*, *Lycopus europaeus* і инш. рослин. З них константними суть *Mentha* та *Caltha palustris*. Як де по болоту розкидано купини *Carex caespitosa* та невеликі кущики *Salix Lapponum* та *S. pentandra*.

Подібну асоціацію, з перевагою *Eriophorum angustifolium*, можна бачити часом і на головному болотяному масиві, наприклад, між старими та новими будинками Станції.

Серед рослинності суходолів, що дуже мало розвинуті на території Станції — по невеликих островах, можна помітити два головних типи: 1) досить темні гайки з різних листяних порід (ясень, вільха, дуб, береза, клен — *Acer platanoides*) з підліском з *Corylus Avellana*, *Cornus sanguinea* та з різними зіллястими рослинами — *Anemone Hepatica*, *Azarum europaeum*, *Paris quadrifolia*, *Aegopodium Podagraria*, *Stellaria Holostea*, *Pulmonaria officinalis*, *Melica nutans*, *Asperula odorata*, *Impatiens Noli tangere*, *Urtica dioica*, *Geum urbanum* і инш.; 2) світлі березнячки, часто з лучною рослинністю з трав — *Poa pratensis*, *Deschampsia caespitosa*, *Anthoxanthum odoratum*, *Holcus lanatus*, до яких домішуються *Potentilla tormentilla*, *Hieracium pratense*, *Alectorolophus major*, *Veronica officinalis*, *Veronica Chamaedrys*, *Lychnis flos cuculi*, *Dianthus deltoides*, *Ranunculus acer*, *Brunella vulgaris*, *Fragaria vesca*, *Rubus saxatilis*, *Juncus conglomeratus*.

Вздовж краю болот, на межі між болотом та перелісками, на похилих схилах можна бачити вузькі смуги (в де-кілька сантиметрів)

лучної рослинності, що важливої ролі не відіграє, а тому детально цих смуг я не описуватиму. Слід тільки зауважити, що в верхніх частинах таких схилів найчастіше переважає асоц. *Nardus stricta* (або варіант *Nardus stricta* — *Alectorolophus major*), а в нижніх, вогкіших частинах схилів — асоц. *Deschampsia caespitosa*.

Суспільства *Deschampsia caespitosa* + *Agrostis canina* займають часом досить значні простори і на торфових ґрунтах (напр., низинка коло нового будинку Станції).

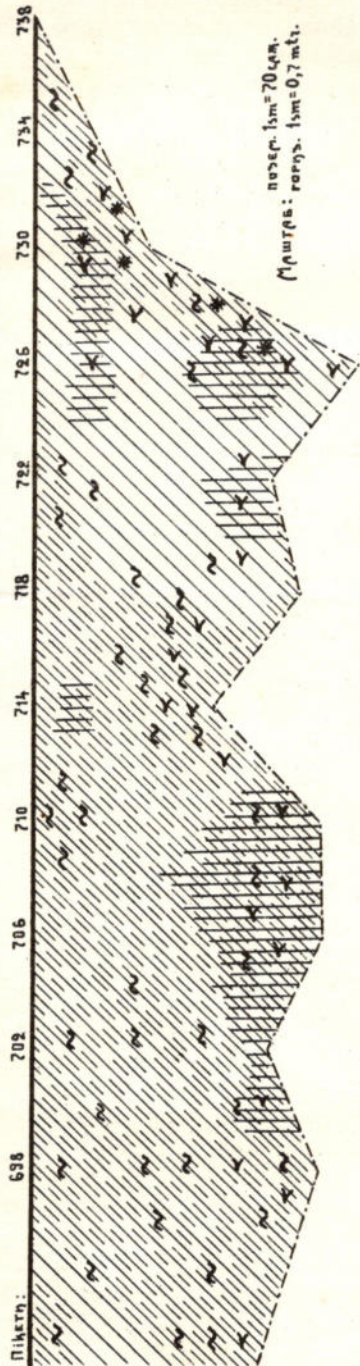
III.

Для аналізу торфа болот Станції взято було ряд проб по лінії пікетів 698—734 нівеліровки р. 1924. Проби взято було буром через кожні 100 саж., при чому в глибину бралось їх через кожні $1\frac{1}{2}$ метр. Лінію пікетів 698—734 обрано було через те, що вона проходить майже через середину території Станції. На схід ця лінія виходить на суходол, а на захід кінчається на досить глибокому торфовищі в $2-2\frac{1}{2}$ метр. глибини, вкритому березовим лісом, що на захід тягнеться ще більше, як $1\frac{1}{2}$ версти. Для того, щоб мати повний профіль всього болотного масиву (не тільки території Станції) мені хотілося продовжити цю лінію на W до мінерального берега, але через технічні труднощі цього зробити не вдалося; взято було тільки проби через 472 кроки на W від пікету 698. Характер болота і склад торфу тут не відрізняється від того, що ми маємо на пікетах 698 та 702, чому можна гадати, що те, що ми бачимо коло цих пікетів, є характерним для всієї центральної частини болота. Крім того, взято було додаткові контрольні проби також через $1\frac{1}{2}$ м. з різних частин території Станції.

Доданий до цього профіль болота по лінії пікетів 698—734 показує, що центральна частина болотного масиву (західна частина території Станції) має майже одноманітний склад торфу з низу до верху, що складається з остатків осоки з домішкою гіпнових та сфагнових (менше, ніж гіпнових) мохів. Гіпнуми та сфагни можна бачити часто від самого дна болота до його поверхні, але ніколи вони, особливо сфагни, що трепляються в невеликій кількості, хоч і досить постійно, не переважають над остатками вищих рослин (переважно корінці осоки). Тільки внизу, коло дна, можна часто знаходити частки деревних рослин (пащички, уламки) та очерету (*Phragmites communis*).

Далі на схід, ближче до берега, частки торфових мохів трапляються спорадично то коло дна (пик. 714), то в верхніх шарах (пик. 722), то вгорі і в низу (пикет 710); частки деревної рослинності та очерету маємо більше, трапляються вони не тільки коло дна, а бачимо їх і значно вище, а недалеко від краю болота (пикети 726—730) коло острова, що підіймається там, часто бачимо хвощ — *Equisetum Heliocharis*. В затоці болота коло пик. 734 знову бачимо сфагни в невеликій кількості.

Профіль будови торфових покладів
Рудня-Радомельської Боротної Досвідної
Станції

Масштаб: попер. 1 см = 20 м.
гориз. 1 см = 0,7 м.

	Торф осокової		Глищина та уламки
деревних порід
	"Осоково-сфагновий		Очерет (<i>Phragmites communis</i>)
	"осокової з гі-
пновою масою		Хаощ

Ні в одній пробі не знайдено ознак, що свідчили б про те, що тут був якийсь значний водний басейн, а наявність остатків деревних рослин свідчить за те, що тут ми маємо заболочення суходолу, — певно заплави невеликої річки, — вкритої деревною рослинністю. Цей мій висновок що-до історії розвитку цього болотного масиву погоджується з поглядом В. С. Доктуровського¹⁾.

Одномаїтність складу торфу на різній глибині немов би то свідчить за відсутність значних хитань клімату за час утворення торфовища.

В и с н о в к и.

1. Первісна рослинність значної частини болот Станції є дуже порушеною в наслідок осушки, корчування, випалювання і т. д.

2. Найменш змінену рослинність можна бачити в найдальших від магістрального каналу частинах території Станції: в південно-західній та північно-східній (березовий ліс на болоті — різні його асоціації та траво-осоково-пушнякове болото — асоц. *Agrostis canina* — *Carex canescens* — *Eriophorum angustifolium*).

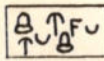
3. На інших частинах болот Станції, осушених магістральним каналом, бічними канавами та системами осушних каналів, бачимо дуже змінену рослинність. Оскільки можна було помітити підчас екскурсійних дослідів, вплив осушки виявляється в збільшенні ролі трав (*Gramineae*) та пригнобленні осокової і мохової рослинності. Ці зміни легко можна помітити вже через 2 роки після осушки.

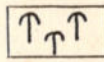
4. Що-до історії болот Станції, то аналіза торфу та вивчення характеру рельєфу місцевості показують, що виникли ці болота, певно, через заболочення заплави невеликої річки, вкритої деревною рослинністю.

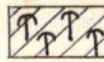
Квітень 1926 р.

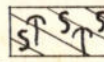
¹⁾ „Исследования болот Волынской губ.“, составл. М. И. Рынкевич, М. Н. Копачевской, В. Н. Хитрово, Н. Ф. Деревецким, Н. А. Троицким и В. С. Доктуровским, Пгр., 1915, ст. 94—95.

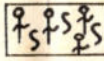
**СХЕМАТИЧНА КАРТА
РОСЛИННОСТІ
Рудня-Радовельської
Болоти. Досв.-Меліоративн. Станції
(1924-1925 рр.)**

 Мішаний ліс

 Березовий ліс

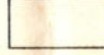
 Болото з березовим лісом.

 Чагарникове болото

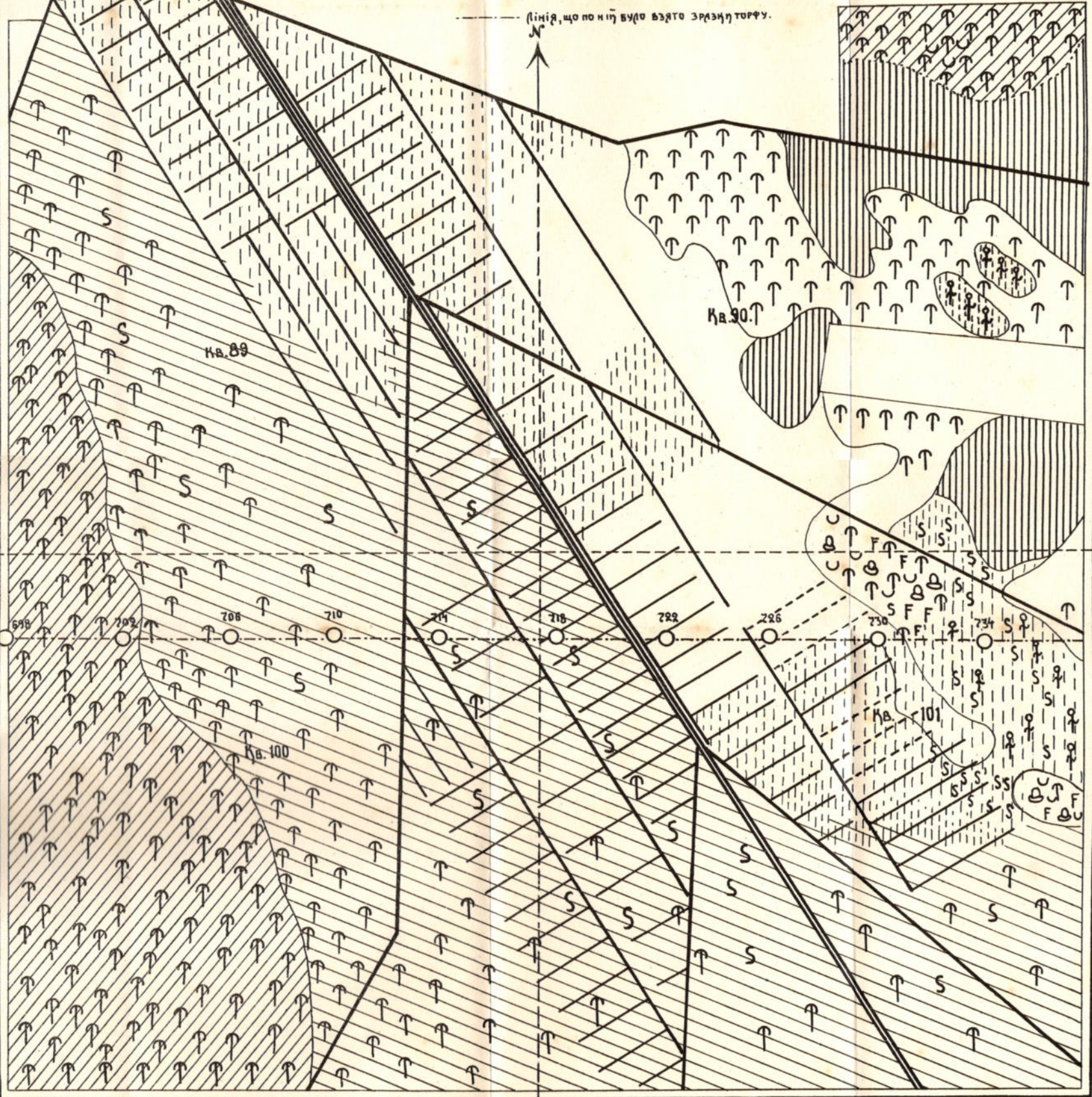
 Позняк з очеретом

 Інтензивні осушки попередніх років (1913-14 та 23 рр.)

 Травно-осоково-пуш-някове болото (асос. *Agrostis capillaris* *Carex canescens* - *Strophium angustifolium*).

 Культурні без природної рослинності.

Лінія, що по ній було взято зразки ґрунту.

Г. С. Буренін.

КОРОТКИЙ ПОПЕРЕДНІЙ ВІДЧИТ

про гідрологічне обслідування території Рудня-Радовельської Болотної Досвідної Меліоративної Станції.

Обслідування полягало у вивченні рельєфу, геологічних утворень, виходів ґрунтових вод і їх розподілі на території та в околицях Станції. Крім цього були закладені на території Станції 2 розвідков. свердловини, глибиною № 1—7,09 с. і № 2—3,75 с. та шурфи на підвищеній піскуватій гряді, на північ від Станції коло сигналу мапи одноверстки 93,4 н. р. м.

Територія Станції являє собою болотяну рівнину з піскуватими острівцями, що витягнуті загалом, в північно-західньому напрямі і поділяють болото урочищ „Виправців“ і „Хвощаків“ на низку, так мовити, рукавів і заток. Згідно з одноверстовою мапою, коливання рельєфу на території Станції знаходиться в межах від 88,2 с. (репер на каналі коло колишнього волозлива на північ від території Станції) і 90 с. н. р. м. приблизна височина обніжжа височини з сигналом 93,4 с. і східніх околиць території Станції.

Похил площі має загальний напрямок з сходу на захід і з південного сходу на північ.-зах. На схід від території Станції місцевість підіймається і являє собою протяглі піщані хвилі, витягнуті в півн.-зах. напрямку. За третім хутором від Станції по дорозі до полустанку залізниці „Пост-Дров'яний“, в місцевості, що перевищує 94 с. н. р. м., на горбах і гривах серед лісу, розкидані виходи грубого конгломерату, з обкатаним рінячінням кварциту, кварцю, яшми, спаяних кварцовим цементом, а також рожевого пісковіку та кварциту. Вони простягаються на північний схід до Посту Дров'яного і далі, являючи собою, очевидно, західню межу Білокоровицько-Топильнянського кряжу, Овруцького пісковика, встановленого проф. Тутковським.

На захід від Поста Дров'яного, коло залізничн. будки, місцевість трохи знижується і тут по взлобках виходить сірий дрібно-зернистий граніт та граніто-гнейс. Далі, здовж залізниці на високих сопках (до 96 с. н. р. м.), коло ст. Рудня-Радовельської спостерігається вихід рожевого грубо-зернистого граніту, а коло східної межі с. Рудня-Радовельська виходить сірий дрібно-зернистий граніто-гнейс. В пониженнях між цими підвищеними взлобками залягає під піском червоно-бура, місцями піскувата і грузька глина з уламками кристалічних порід.

547-144

Таким чином з сходу та північного — сходу улоговину болота коло Досвідної Станції оточують восочини з виходами щільних кристалічних порід. На заході, як установлено дослідженням ґрунтів та геологічними, організ. кол. Волинським Земством, виходи тих самих порід містяться коло с. Радовеля та на південь.

Коло північно-східньої межі території Станції, починаючи від згаданих хуторів, до самої південної межі с. Рудня-Радовельської, простягаються піщані плоскі підвищення, гриви та горби, що місцями перериваються, і які в свою чергу поділяють неширокі дуже заболотяні простори з купинами (кочкарниками).

Коло сигнаду 93,4 с. і далі на півн.-захід, коло дороги з Радовеля в Рудню-Радовельську піщані підвищення мають характер горбів, що підвищуються на 4—5 с. над рівнем болота і різко порушують одноманітний рівнинний його характер. Поверхня цих горбів вкрита розсипищем брил та конкрецій піскуватого, бурого залізняка (руди), а по їх обніжжю зустрічаються уламки граніту та кварциту.

Дві розвідкових свердловини було закладено на таких місцях: № 1 — приблизно в центрі території Станції, на болоті на захід від піщаного острівця, на якому мають стояти будівлі Станції.

Свердловина пройшла такі породи:

Свердловина № 1.

№ вертви	Глибина залягань в фут.	Глибина постілі вертви в саж.	П о р о д а	П р и м і т к а
1	0—2	—0,29	Торф.	
2	2—3	—0,43	Черна земляста торф. маса.	
3	3—3,5	—0,5	Білосувато-жовта оглеєна супісь.	
4	3,5—4	—0,57	Жовтувата супісь з провертками піску та землястої маси.	
5	4—5	—0,71	Жовтувато-бурий, дрібний пісок з провертками супіску насиченого водою.	Пливуи, що давав незначне піднесення ґрунта підчас свердловання.
6	5—7	—1,00	Жовтуватий, дуже дрібний кварцовий пісок.	Пливуи; піднесення ґрунту підчас проходки доходило до 2 фут. від поверхні.
7	7—16	—2,28	Зеленкуватий суглинок, офарбований закисними сполуками заліза.	Шари № 7—10 являють поклади озерово-болотяного типу.

№ верстви	Глибина залягань в фут.	Глибина постілі верстви в саж.	П о р о д а	П р и м і т к а
8	16—18	— 2,57	Сіруватий суглинок, що більш звязаний з чорними проверстками, зруйнованої органічної рослинної річовини.	
9	18—19	— 2,71	Коричнювато-чорний звязний суглинок.	
10	19— 20	— 2,86	. Той самий суглинок з проверстками піску.	
11	20—25	— 3,57	Середнє - зернястий сірий кварцовий пісок з проверстками дрібного пологового піску (пливуна) в горішніх частинах.	В горішніх частинах шару, підчас проходки пливуну, було слабке піднесення ґрунта.
12	25— 27	— 3,86	Зеленкуватий середнезернястий кварцовий пісок з проверстками дрібного, зрідка з зернами бурого залізняка та марганових сполук.	№ 11-12 водовмісний позем; підчас проходки його рівень води підіймався не нижче 1 с. від поверхні. Постійне крепління трубами підчас проходки не дозволяло визначати дійсного напору води, рівень якої, безумовно, ближче до поверхні ніж 1 саж.
			Внизу верстви, на межі з № 13, проверсток уламків кварцю, кварциту, скалинця та кременю, з слабо обтертими поверхнями.	Продукт руйнування кристалічних порід. перемитих текучими водами.
13	27—35	— 5,00	Сірувато-біла глина дуже пластична, з незначною кількістю обкатаних зерен кварцу та лусочками лосняка (слюди). В горі ті-ж самі уламки, що внизу № 12.	
14	35—41	— 5,11	Оливо-сіра пластична глина лоснякавата, з уламками сірого кварциту в горішній частині.	Шари №№ 14—17—продукти звітряння м'яких лоснякових лупаків.
15	41—46	— 6,57	Світло-сіра з сріблястим відтінком, лоснякова, дуже жирна та мильна на полап глина.	Теж.

№ верстви	Глибина залягань в фут.	Глибина постілі верстви в саж.	П о р о д а	П р и м і т к а
16	46—49	—7,00	Теж, багатша на лосняк, з шматочками лоснякового м'якого лупаку, сріблястого-сірого коліру.	Теж.
17	49—49,8"	—7,09	Ті самі глини.	Теж.

Свердловина № 2.

Свердловина № 2 закладена коло тимчасового приміщення Станції, на північ від № 1, на західньому кінці піскуватого незначного підвищення, що тягнеться від згаданих вище хуторів до гряди з сигналом 93,4 с.

Свердловину закладено на дні шурфа, що має глибину 9 фут. (1,23 саж.); в шурфі пройдено жовтуватий опідзолений пісок.

Свердловина пройшла такі породи:

№ верстви	Глибина залягань в фут.	Глибина постілі верстви в саж.	П о р о д а	П р и м і т к а
1	9—17	—1,29— —2,43	Буроватий вохкий дрібний пісок.	
2	17—19	—2,71	Зелений дрібний пісок, що буріє підчас висихання.	
3	19—21	—3,00	Т е ж.	
4	21—24	—3,43	Зелений дрібний пісок, що буріє підчас висихання з примазками зеленої глини, що теж буріє підчас висихання.	
5	24—25,5	—3,64	Зелений дрібний пісок, з проверстками глини, з уламками рінячіння кварциту та граніту.	Підчас проходки великий підплив.
6	25,5—26,4	—3,75	Грубо-зернистий кварцовий пісок з рінячінням та уламками сірого граніту.	На глибині 3-х саж. труба уперлась в щільну породу, від якої, підчас свердлування, відколювались кусочки сірого граніту.

Таким чином, свердловина № 2, очевидно, утнула в гранітову жорстку, серед кусків якої дрібніші, глинясті продукти звітрювання знесені водою в понижені частини рельєфу.

Рівень води в свердловині № 2 через 1 г. 10 хвил. після виймання желонки став на глибині 6,4 (—0,9 саж.) від поверхні землі.

Шурф № 1 закладено на вершині піскуватого горба на північ від Станції коло місця сигналу 93,4 саж.

Глибина в метрах	Постіль шару в саж. від верхні	Опис порід, що пройдено.
0—0,4 часом до 0,8 м. 0,2—0,3 м.	—0,18 см.	Опідзолений сипкий пісок, вгорі трохи офарбований гумусом; в ньому: проверсток „лепешко-образних“ конкрецій бурого залізняка, з блискучою брунатно-червоною лаковою поверхнею.
0,4—1,2 м.	—0,56	Червонобурий неправильний шар ортаандового характеру уривчатий, місцями більш щільний, місцями сипкого піску; в ньому — бурого коліру гнізда та лінзи бобової руди і великі куски щільного зливного бурого залізняка, що на краях переходить в охристій сипкий залізник.
1,2—1,4 м.	9 , —05	Середньозернистий сірий кварцевий пісок с поземними червонобурими тонкими провертками ортаанда. Дно шурфа.
Шурф № 2 закладено на 4 м. нижче № 1 на південному схилі гриви.		
0,—1,5	—0,7	Шурф № 2 пройшов в сипкому сірувато-білому піску, в горішній частині якого зустрічались конкреції бурого залізняка та наметнячки сірого граніту.

Приблизно на 3—3,5 м. нижче шурфа № 2 на обніжку цієї гриви („Кціни“) виходить джерельце доброї чистої води, на висоті коло 2 м. над рівниною, що оточує болото.

Таким чином, досить ясно намічається спад поверхні твердих корінних кристалічних порід, що утворюють тут скрізь постіль м'яких та пухких наносних утворів, з північного сходу і півночі, від колії Київ-Ковельської зал. на півден-зах. до території досвідної Станції, при чому найбільш підвищені елементи, що різко від-

значаються в загальному рельєфі звязані, очевидно, завжди з виходами більш тривалих порід — Овруцьким пісковиком, конгломератом та гранітом.

Плоскі, підвищені простори, що місцями увінчуються різко підвищеними гривами („кцінами“), очевидно, звязані з наближенням до поверхні сучасного рельєфу більш щільних кристалічних порід.

Самі ж гриви являють собою піскуваті утвори з проверстками та лізнями ортзанду, утворюючого місцями справжні рудні скупчення. Утворення ортзандів, очевидно, звязано з вищим режимом ґрунтових вод і формами рельєфу в минулому, коли „кціни“, що нині висуваються, уявляли лише незначні підвищення серед околицької місцевості.

Таким чином, „кціни“, очевидно, являють, так звані, „останці“, що збереглися серед розмитого рельєфу місцевості, через скупчення серед них твердих рудних утворів. Поверхня їх, без сумніву, носить ознаки розвівання та солової обробки.

Таким чином, ми гадаємо, що на дослідженій ділянці басейна р. Прип'яті ці піскуваті утвори, безсумнівно, дюнного характеру, в основі своїй є „останцями“ від розмивання, як про це яскраво довів проф. В. Полинов для дюнних утворів долини Дніпра та Дона.

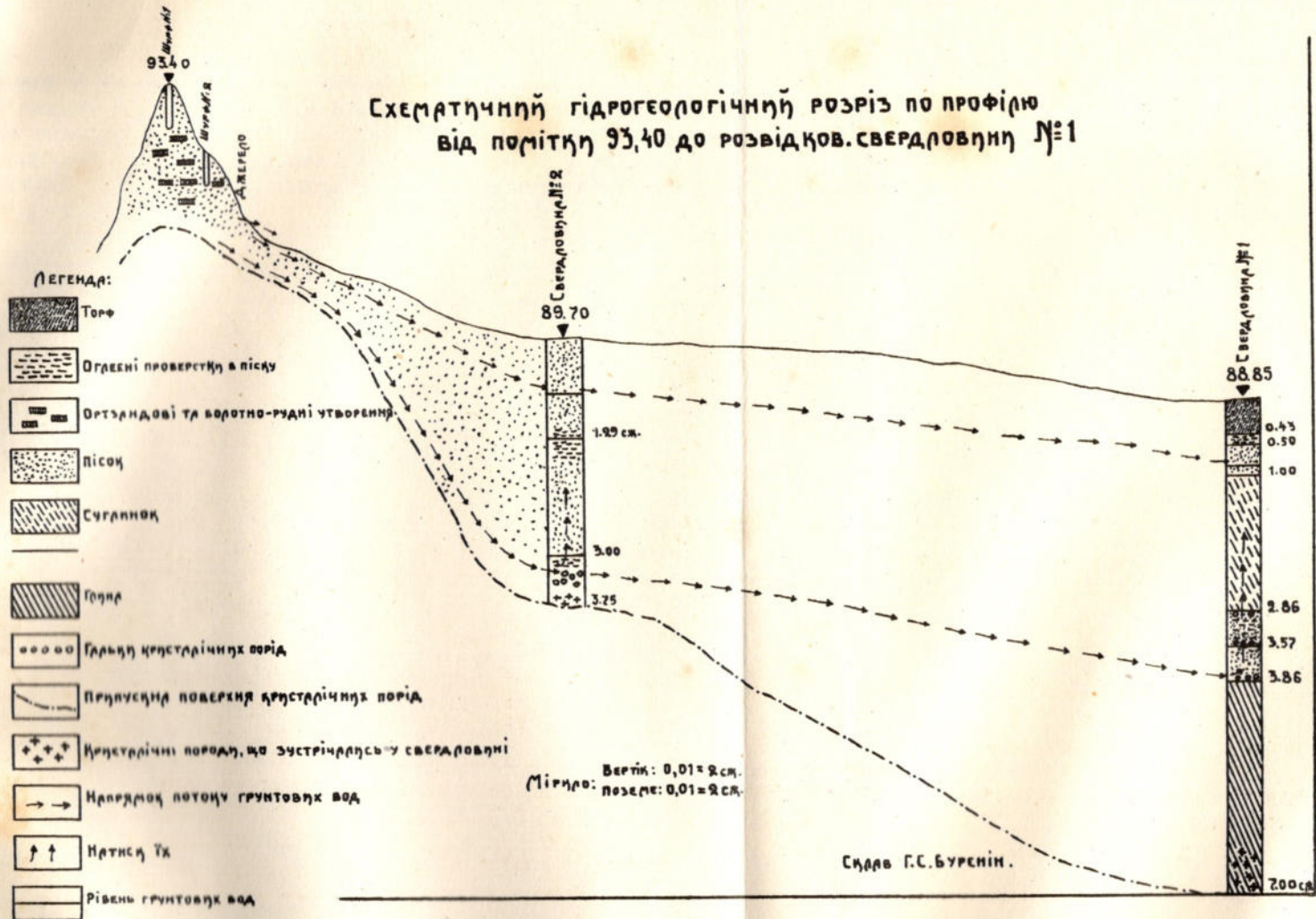
Виходи джерел звичайно звязані з обніжками описаних підвищень рельєфу і виходами твердих порід. Очевидно, вони звязані або із зруйнованою поверхнею цих твердих порід, або з їх щілинами. Ці джерела дають добру, місцями в значній кількості, воду. З виходами Овруцького пісковика звязані джерела вздовж західного краю підвищення, коло „Поста-Дров'яного“, з виходами граніту — джерела на південь від залізи, коло села Рудвя-Радовельська. Нарешті, джерела на обніжці згаданих „кцін“, очевидно, також звязані з розлихливою частиною кристалічних порід, в долішньої частині їх, яка підвищується над дном околичних болот і звідси потік ґрунтових вод протікає в бік останніх.

Колодязі хуторів та сел, що розкидані по незначних піскуватих підвищеннях, так само як і колодязі у теперішнього приміщення Станції, живляться горішніми ґрунтовими водами в пісках по-над проверстками, які стали щільнішими під впливом процесів оглеєння, або ортзандоутворення на глибині 1,5—2 с. від поверхні. Вода ця звичайно сильно залізаєста, вміщає багато органічних лишків і після проварювання та відстоювання, з неї випадає у великій кількості кльочастий „хлопьевидный“ осад гідратів окису заліза та алюмінія. Рівень цих вод на підвищеннях літом 1924 р. тримався на 0,8—0,9 саж. від поверхні.

Ряснішу воду, яка дає початок згаданим вище джерелам і звязана з поверхнею кристалічних порід, одержано в свердловині № 2. Поки що трудно сказати оскільки постійний її хемічний склад. Рівень її не вижчий за згадані вище горішні води і стоїть на 0,9—1,00 саж. вище поверхні землі, а глибина залягання від 3 до 4 саж.

Під більш пониженими болотяними просторами, як показала свердловина № 1, відокремлюється водовмісний позем (безсумнівно,

Схематичний гідрогеологічний розріз по профілю від пункту 93,40 до розвідков. свердловини №1

зв'язаний зі згаданим вище) у верстві алювіяльних пісків під глинами озерово-болотяного походження. Цей водосмісний позем підстелюють водотривкі глинясті продукти звітрення, почасти перемиву, кристалічних порід. Вода ця має натиск і рівень її, у всякому разі, не нижчий за 1 саж. від поверхні, а глибина водовмісного позему від $3\frac{1}{2}$ —4 саж.

24/VI. 1924 р.

м. Київ.

ІНШІ РОБОТИ

РУДНЯ-РАДОВЕЛЬСЬКОЇ БОЛОТНОЇ ДОСВІДНОЇ СТАНЦІЇ:

Н. А. Тюленев. 1-й випуск. „История возникновения, задачи, программа и первые достижения Рудня-Радовельской Болотной Опытной Станции“, 65 стр., издание 1926 г. Цена 75 коп.

Н. А. Тюленев и И. Г. Кель. 2-й вып. „Итоги работы Рудня-Радовельской Болотной Опытной Станции 1923—1926 гг.“, 178 стр., изд. 1927 г.

1. Результаты агрикультурных опытов и анализ их.
2. Метеорологические наблюдения.
3. Техническое землеулучшение и гидрология.

Цена 1 р. 50 коп.

М. О. Тюленев. 3-й випуск. „Що треба робити на болоті і як краще використати його“, 125 стор. м. ф., вид. 1927 р. Ціна 25 коп.

М. О. Тюленев. Плакат—„Що можна мати з торф'яного болота“, вид. 1927 р. Ціна 25 коп.

М. М. Годлин. 4-й випуск, стр. 39, изд. 1928 г.

1. Почвенный покров земельного участка Рудня-Радовельской Болотной Опытной Станции.
2. Питательные ресурсы Рудня-Радовельских торфов.

Цена 60 коп.

Д. К. Зеров і Г. С. Буренін. V вип., ст. 23, 1928 р.

1. Опис рослинності Рудня-Радовельської Болотної Досвідної Станції.
2. Гідрологічне обслідування території Рудня-Радовельської Болотної Досвідної Станції.

Ціна 40 коп.

Книжки надсилаються накладною платною негайно по першому замовленню.

СКЛЕП ВИДАВАННЯ:

Ст. Пост-Дров'яний П. З. з.

РУДНЯ-РАДОВЕЛЬСЬКА БОЛОТНА ДОСВІДНА СТАНЦІЯ.